

چرا اجرای طرح E1 مانعی جدی برای تشکیل کشور فلسطینی یکپارچه خواهد بود؟

۱۲ کیلومتر تا پایان ۲ دولتی

مهسا جعفری فر

طرح E1 که سال ها در کشوی تصمیم گیران مانده بود، اخیراً توسط شورای عالی برنامه ریزی اسرائیل به تصویب رسیده و مسیر اجرایی اش هموار شده است. این اقدام نه تنها تنش های قدیمی سرزمینی و انسانی در کرانه باختری را تشدید می کند، بلکه توجه جهان را به این پرسش جلب می کند که آینده فلسطین و امکان تحقق راه حل ۲ دولتی چه خواهد شد؟ پرسشی که محور اصلی گزارش این شماره ماست.

شرق ۱؛ منطقه ای کلیدی در قدس

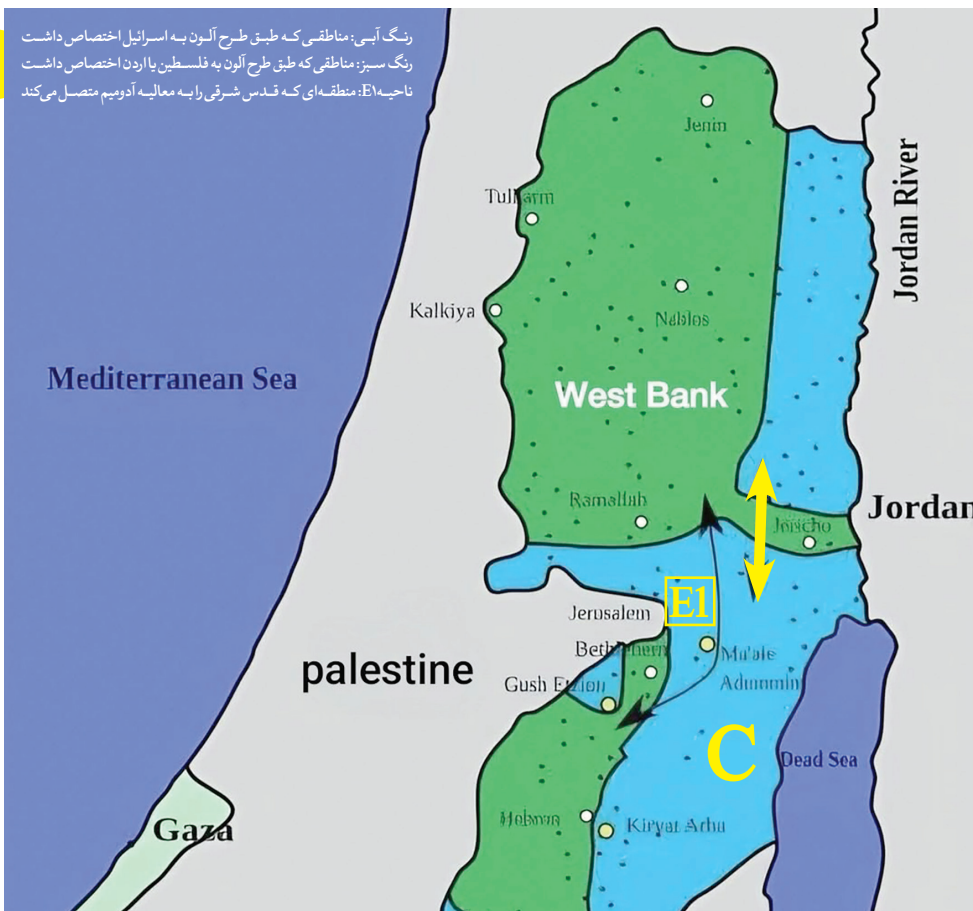
ایده تسلط بر قدس شرقی به چند دهه قبل برمی گردد؛ زمانی که برای اولین بار در سال ۱۹۶۷ و در قالب طرح «آلون» مطرح شد. هدف طرح آلون افزایش کنترل اسرائیل بر قدس شرقی بود که از طریق ایجاد یک منطقه پیوسته و یهودی در اطراف آن محقق می شد تا آلون که نمای کلی اش را در تصویر گزارش مشاهده می کنید، مناطقی مثل دره اردن و قدس شرقی تحت کنترل کامل اسرائیل باقی می ماندند و مناطقی دیگر به تشکیلات خودگردان یا اردن واگذار می شدند، در نتیجه اسرائیل کنترلش را بر قدس شرقی و مناطق کلیدی کرانه باختری تثبیت می کرد و عملاً مانع از تشکیل یک کرانه باختری یکپارچه و دولت فلسطینی مستقل می شد. اگرچه طرح آلون به مرحله اجرا نرسید، اما اکنون پروژه E1 در راستای همان اهداف عمل می کند و قرار است با ایجاد پیوستگی میان قدس و شهرک معالیه آدومیم، کنترل اسرائیل بر این منطقه را تقویت کند. پیش از آنکه وارد جزئیات پروژه شویم، بد نیست توضیح دهیم چرا به این طرح E1 گفته می شود. این نام کوتاه شده «East 1» یا «شرق ۱» است و به محدوده ای مشخص بین شهرک معالیه آدومیم و قدس شرقی اشاره دارد. منطقه E1 با وسعت تقریبی ۱۲ کیلومتر، نقش کریدور کوهستانی کلیدی را دارد که نیمه شمالی کرانه باختری را از طریق رام الله به نیمه جنوبی آن یعنی بیت لحم متصل می کند. این طرح شامل ساخت بیش از ۳۴۱۰ واحد مسکونی و جاده های تفکیک شده برای شهرک نشینان است که عملاً پیوستگی شمال و جنوب کرانه باختری را قطع می کند و قدس شرقی را که فلسطینی ها مدت ها است آن را پایتخت کشور آینده خود می دانند به طور کامل از بقیه کرانه باختری جدا می کند و در محاصره اسرائیل قرار می دهد؛ مسیری که هم راستا با چشم انداز طرح «اورشلیم بزرگ» به نظر می رسد. اجرای این طرح فلسطینی ها را بیش از پیش به جوامع کوچک و پراکنده تقسیم می کند، به گونه ای که رفت و آمد روزمره بین شهر ها برای فلسطینیان به سفری پرپیچ و خم تبدیل می شود. وزیر دارایی اسرائیل، اسموتیچ گفته بود پیشرفت این پروژه نشان دهنده گام های محکمی به سوی حاکمیت کامل اسرائیل بر کرانه باختری است. او E1 را «آخرین میخ بر تابوت مفهوم کشور فلسطین» توصیف کرده است.

سایه شهرک ها بر جوامع فلسطینی

طرح E1، از نگاه سازمان ملل و نهادهای حقوق بشری، پروژه ای است که می تواند به ریشه کن شدن جوامع فلسطینی و کوچ اجباری شان بینجامد. اخیراً استانداری قدس اشغالی هشدار داد تنها در شرق قدس، هفت هزار بادیه نشین در معرض کوچ اجباری به مراکز شهری قرار دارند؛ اقدامی که علاوه بر نقض حقوق بشر، سبک زندگی دامداری آنان را نابود می کند. در منطقه ای که قرار است پروژه E1 اجرا شود، چندین هزار نفر در ۱۸ جامعه عشایری فلسطینی زندگی می کنند.

از اسلو تا اسموتیچ

طرح E1 بیش از دوده است در دستور کار دولت های اسرائیل قرار دارد. تقریباً همه دولت ها آن را «حیاتی» و «غیر قابل چشم پوشی» دانسته اند، اما در عمل بارها اجرای آن را به دلیل مخالفت ها و واکنش های بین المللی متوقف کرده اند. این طرح برای اولین بار در سال ۱۹۹۴ و در دوران اسحاق رابین مطرح شد؛ یک سال پس از امضای توافق اسلو که قرار بود زمینه ساز ایجاد کشور فلسطین باشد. پنج سال بعد، اسرائیل طرحی با عنوان «نقشه ۴/۲۲۰» را تصویب کرد تا کاربری زمین، محل ساخت خانه ها و زیرساخت ها مشخص شود. دولت آرئیل شارون در سال های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ آماده سازی زمین را آغاز کرد اما تحت فشار های بین المللی آن را متوقف کرد؛ هر چند ساخت مقر پلیس در سال ۲۰۰۶ نشان دهنده تثبیت حضور اسرائیل بود. در ۲۰۱۲، نتانیاهاو بار دیگر اجرای طرح را پیش کشید؛ اما با اعتراض بین المللی مواجه شد. در ۲۰۲۰ دو طرح تفصیلی جدید تصویب و جلسات متعددی طی سال های بعد برگزار شد؛ اما باز هم مخالفت ها مانع اجرا شدند. نهایتاً در مرداد امسال، اسموتیچ، وزیر دارایی

جاده آپارتاید

اسرائیل برای تثبیت حضورش در منطقه حساس E1، دو نوع جاده ساخته: «جاده حاکمیت» که فقط برای شهرک نشینان اسرائیلی است و قدس را به معالیه آدومیم وصل می کند و دیگری مسیرهای جایگزین برای فلسطینی ها با عنوان «بافت زندگی» که طولانی و پرپیچ و خم است و دسترسی مستقیم به قدس را از آن ها می گیرد بی آنکه رسماً ممنوعیتی اعلام شود. با اجرای این پروژه، ۳۰ درصد از زمین های کلیدی قدس شرقی تصرف شده و مدیریتش به شهرداری اسرائیلی سپرده می شود؛ اقدامی که آشکارا توافق اسلو را زیر پا می گذارد. این پروژه که بالایی گری گسترده شهردار پیشین معاله آدومیم پیش رفت و نهایتاً در سال ۲۰۲۰ تصویب شد. در فروردین امسال کابینه امنیتی اسرائیل اعلام کرد برای اجرای آن ۳۳۵ میلیون شکل (۹۱ میلیون دلار) بودجه اختصاص داده است. منابع مالی ساخت جاده های جدید در منطقه E1 نه از بودجه رسمی اسرائیل، بلکه از درآمدهایی تأمین می شود که اداره عمران (نهادی وابسته به وزارت دفاع و مسئول امور غیرنظامیان در کرانه باختری) از فلسطینی ها می گیرد؛ درآمدی که باید صرف بهبود زندگی آنان شود، اما در عمل خرج پروژه هایی می شود که رفت و آمدشان را محدود و توسعه شهرک های اسرائیلی را تسهیل می کند. از آنجا که E1 در «منطقه C» قرار دارد، یعنی جایی که کنترل کامل در دست اسرائیل است، تشکیلات خودگردان فلسطین هیچ اختیار قانونی برای ساخت و ساز یا مدیریت زمین ندارد. همین وضعیت، دست اسرائیل را برای اجرای طرح هایی چون جاده حاکمیت و مسیرهای جایگزین، کاملاً باز گذاشته و فلسطینی ها را از هرگونه نقش آفرینی کنار زده است.

جمع بندی

اگرچه جامعه بین المللی بارها نسبت به پیامدهای اجرای طرح E1 هشدار داده اما تصویب رسمی اش در مرداد ماه نشان داد اسرائیل عزم خود را جزم کرده تا معادلات میدانی را پیش از هر توافق سیاسی تغییر دهد. در چنین فضایی، حتی تصمیم اخیر برخی کشورهای اروپایی برای به رسمیت شناختن کشور فلسطین، بیش از آنکه معنای عملی داشته باشد، رنگ و بوی نمادین پیدای می کند.

اسرائیل در جریان بازدیدش از شهرک معالیه آدومیم از آغاز اجرای E1 خبر داد. چند روز بعد کمیسوین های مربوطه طرح را تصویب کردند تا این پروژه پس از سال ها تعویق، وارد مرحله نهایی شود؛ تصمیمی که باز هم پا مویجی از محکومیت های جهانی روبه رو شده است.

واکنش های بین المللی

اخیراً وزرای خارجه ۲۱ کشور اروپایی از جمله انگلیس، فرانسه، اسپانیا، ایتالیا، آلمان، هلند و بلژیک با صدور بیانیه ای مشترک، طرح E1 را نقض حقوق بین الملل و تهدیدی برای راه حل ۲ دولتی دانستند. انگلیس سفیر اسرائیل را حضار و نماینده اتحادیه اروپا، کایا کالاس، اقدام اسرائیل را محکوم کرد. سازمان ملل هم طرح را غیرقانونی خواند و کشورهای عربی از جمله مصر، اردن و عربستان سعودی خواستار توقف فوری این پروژه شدند. اما این بار، آمریکا برخلاف گذشته به جمع مخالفان نپیوست و واکنش رسمی نداشت که نمایانگر تفاوت محسوس رویکرد واشنگتن نسبت به این طرح در مقایسه با گذشته است.

تغییر لحن و واشنگتن؛ رویکرد عدم مداخله

مدتی پیش، سخنگوی وزارت خارجه آمریکا در پاسخ به پرسشی درباره اظهارات اسموتیچ درباره توافق نتانیاهاو ترامپ برای احیای طرح E1 گفت: «یک کرانه باختری باثبات، اسرائیل را امن نگه می دارد و با هدف این دولت برای دستیابی به صلح در منطقه همسو است.» این موضع، خلاف موضع دولت های قبلی آمریکا است که نسبت به پروژه های شهرک سازی در کرانه باختری هشدار داده و گفته بودند آن پروژه ها به شانس راه حل دو کشوری آسیب می رساند. اخیراً مایک هاکی، سفیر آمریکا در اسرائیل در مصاحبه با اورشلیم پست گفت: «اسرائیل باید خودش در مورد کرانه باختری تصمیم بگیرد. ترامپ ممکن است نظرات خود را بیان کند؛ اما این سبک رئیس جمهور نیست که در تصمیمات اسرائیل مداخله کند.» این رویکرد عدم مداخله، نشان دهنده تغییر قابل توجهی نسبت به دولت های قبلی آمریکاست که اغلب نفوذ این کشور را در شکل دهی به تصمیمات ارضی اسرائیل ضروری می دانستند.